

دانشگاه آزاد اسلامی

دانشکده فنی و مهندسی

گروه کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری

کاربرگ های فعالیت عملی درس

کارگاه برنامه ریزی شهری (۱)

پیش از اقدام به هر کاری، اکیداً توصیه می شود کتاب کارگاه برنامه ریزی شهری دکتر اسماعیل شیعه را به صورت دقیق مطالعه نموده و از مراحل و فرایند کار به دقت آگاهی پیدا کنید .

همچنین توصیه می شود مبانی برنامه ریزی شهر، مفاهیمی چون سرانه، تراکم، کاربری ها، تقسیمات کالبدی و ... را مورد تدقیق قرار دهید .

برای درک بهتر فرایند مطالعه و شناخت و همچنین تجزیه و تحلیل اطلاعات، می توانید به سند طرح های توسعه شهرهای مختلف ایران مراجعه نموده و با فرایند برنامه ریزی و تدوین سند طرح ها آشنا شوید .

کار نهایی دانشجوی ترجیحاً به صورت مجموعه ای از اسلایدها با نرم افزار پاورپوینت یا به صورت گزارش تفصیلی با نرم افزار ورد تدوین شده و خروجی کار به صورت گزارش، عکس، نقشه، جدول، نمودار، فیلم، دیاگرام و ... تهیه شود.

شروع کار:

یک شهر کوچک یا یک منطقه از شهری بزرگ را جهت محدوده مورد مطالعه انتخاب نمایید تا فرایند مطالعه، شناخت، تجزیه و تحلیل را روی آن شهر یا منطقه شهری انجام دهید.

کاربرگ شماره ۱:

▪ هدف: شناخت عناصر و عوامل کلان شکل دهنده یک شهر

▪ حوزه: کالبدی

- تصویر ماهواره ای شهر تعیین شده را از سایت Google Earth دانلود کرده و مراحل زیر را انجام دهید. (از سایتهای دیگر هم چنانچه تصویر ماهواره ای این شهر وجود دارد دانلود کنید).
- ۱) خیابانهای اصلی شهر را به صورت کروکی ترسیم نمایید تا ساختار کلی آن مشخص شود.
 - ۲) با استفاده از نمادهای خاص، خیابان هارا به تناسب عرضشان از یکدیگر تفکیک کنید. (درجه بندی)
 - ۳) تعداد خیابانهای مهم و عمده شهر را استخراج کنید.
 - ۴) شکل کلی خیابان های شهر شما چگونه است؟ (شطرنجی، شعاعی، خطی، ...)
 - ۵) عناصر طبیعی را که می توانید بر روی این عکس تشخیص دهید، مشخص کنید. (منظور کوهستان، تپه، رودخانه، جنگل، دریا، سیلاب، مسیل و ...)
 - ۶) این شهر چند میدان اصلی دارد؟ آن ها را روی عکس مشخص کنید.
 - ۷) این شهر به سمت کدامیک از جهات جغرافیایی کشیده شده است؟ آنها را مشخص نمایید.
 - ۸) کدام قسمتهای شهر بافت متراکم و کدام قسمتها بافت پراکنده دارد؟ آنها را بر روی عکس مشخص کنید.
 - ۹) بر روی این عکس ماهواره ای در اطراف شهر، چه نقاط سکونتی مشاهده می کنید؟ به نظر شما کدام ها شهرند؟ کدام ها روستا؟ آیا می توانید نام آن ها را از طریق اینترنت پیدا کنید؟

▪ هدف: آموزش برداشت و پیمایش کالبدی

▪ حوزه: کالبدی

نقشه پایه شهر خودتان را تهیه کنید. این نقشه ها باید در مقیاس مناسب با رعایت اصول کارتوگرافی شامل کادربندی، جهت شمال، مقیاس عددی و ترسیمی، راهنما و سایر مشخصات تهیه شوند (و سپس بر روی آن جهت شیب معابر را مشخص کرده و با شماره گذاری کردن آن ها به سؤالات زیر پاسخ دهید:

(۱) شماره معابری که دارای پیاده رو یا فاقد پیاده رو هستند.

(۲) نوع کفپوش معابر با ذکر شماره آن ها

نقشه کاربری محله (یا چند بلوک از محله) را ترسیم کنید.

نقشه کیفیت ابنیه محله (یا چند بلوک از محله) را ترسیم کنید.

نقشه تعداد طبقات محله (یا چند بلوک از محله) را ترسیم کنید.

تاریخ برداشت:
 فهرست بردار:

جدول ۶۸ برداشت کامل استفاده از زمین

شماره حوزه نگهداری:
 مشخصات برآورد سطح:

تعداد واحد مسکونی، در قطعه مسکونی	جنس سقف		تعداد مسکونی (کد)	درصد تراکم	لداره سطح کف به متر (CM)	کیفیت یا					مساحت ساخت	سطح ساخت	مساحت زمین (متر مربع)	نوع سختی	شماره قطعه	شماره بلوک			
	سار	آجر بلوک				بلوک سیمانی	سنگ چوب	گشت و گل	گشت و چوب	آجر و آجر							چوبی انحرافی	سنگ چوب	درواقف ساخت

ریم: مصالح عمده ۱. اسکلت فلزی ۲. چوبی ۳. آجر و آجر ۴. سنگ و چوب ۵. گشت و گل ۶. گشت و چوب ۷. بلوک سیمانی ۸. گشت و چوب

کاربرگ شماره ۳:

▪ هدف: شناخت عناصر طراحی شهری

▪ حوزه: کالبدی

- ۱) نقشه تصویر ذهنی شهروندان از محله را تهیه کنید. (راهنما: کتاب سیمای شهر کوین لینچ، ترجمه دکتر منوچهر مزینی، چاپ دانشگاه تهران)
- ۲) نقشه عناصر سیمای شهر (گره، راه، محله، لبه و نشانه) را در حد محله تهیه کنید.
- ۳) چهار خیابان در داخل یا اطراف محله انتخاب کرده و تصویر پانوراما ی یکی از بدنه های آن را تهیه کرده و خط آسمان آن را مشخص کنید. (ترجیحا بدنه خیابان های محله را انتخاب کنید).
- ۴) از چهار دالان (کریدور) بصری که در محله شما دیده می شوند، عکس تهیه کنید.
- ۵) از چهار خیابان در داخل با اطراف محله برش(پروفیل) تهیه کرده و میزان محصوریت را مشخص نمایید.

کاربرک شماره ۴:

- هدف: آشنایی با تأسیسات و زیرساختهای شهری و شبکه های آن
- حوزه: کالبدی

- (۱) نقشه شبکه آبرسانی محله را تهیه کنید.(همراه با راهنما)
- (۲) نقشه شبکه گاز محله را تهیه کنید.(همراه با راهنما)
- (۳) نقشه شبکه برق محله را تهیه کنید.(همراه با راهنما)
- (۴) نقشه شبکه مخابرات محله را تهیه کنید.(همراه با راهنما)
- (۵) نقشه شبکه فاضلاب محله را تهیه کنید.(همراه با راهنما)

کاربرگ شماره ۵:

- هدف: شناخت و بیان شاخص های اقلیمی
- حوزه: محیطی (اقلیمی)

با مراجعه به سایت سازمان هواشناسی کشور یا سایر سایت های هواشناسی یا منابع مکتوب کتابخانه ای، اطلاعات اقلیمی مربوط به شهر انتخاب شده را به شرح زیر استخراج کنید.

- (۱) دمای شهر، بارندگی، رطوبت، فشارهوا، تابش آفتاب را طی دوره ۱۵ ساله استخراج کنید.
- (۲) نمودار میانگین دما، تغییرات دما، رطوبت، فشار، میزان بارندگی، سرعت باد را طی دوره ۱۵ ساله ترسیم کنید.
- (۳) حداقل و حداکثر دما، رطوبت، فشارهوا، میزان بارندگی و روزهای یخبندان را طی دوره ۱۵ ساله مشخص کنید.

کاربرک شماره ۶:

▪ هدف: شناخت متغیرهای محیطی

▪ حوزه: محیطی(اقلیمی)

با مراجعه به منابع مختلف از نقشه های زیر دو مورد را برای شهر انتخاب شده تهیه کنید:

(۱) نقشه باد غالب

(۲) نقشه گسل های اطراف شهر

(۳) نقشه توپوگرافی کلی شهر

(۴) نقشه آب های سطحی

(۵) نقشه منابع آب های زیرزمینی شهر

(۶) نقشه زمین شناسی شهر

(۷) نقشه جنس خاک شهر

(۸) نقشه پوشش گیاهی شهر و اراضی اطراف آن

کاربرک شماره ۷:

- هدف: شناخت وضعیت طبیعی و تأثیر اقلیم بر وجوه مختلف محله
- حوزه: محیطی(اقلیمی)

- (۱) جهت شیب زمین را به کمک فلش بر روی نقشه معابر محله مشخص کنید.
- (۲) گزارشی از جنس خاک محله تهیه کنید.
- (۳) موقعیت منابع آب های زیرزمینی(چاه های عمیق و نیمه عمیق) و تعداد آن ها را بر روی نقشه مشخص کنید.
- (۴) با بهره گیری از اطلاعات به دست آمده در رابطه با کالبد، فرهنگ، اجتماع و اقتصاد تأثیر اقلیم را بر موارد مذکور بررسی نمایید و نتایج را در قالب گزارش، عکس ارائه کنید.
- (۵) با تهیه نقشه ،عکس و گزارش ارتفاعات اطراف محله را از نظر دید و منظر بررسی کنید.

کاربرگ شماره ۸:

▪ هدف: شناخت جمعیت و متغیرهای مربوط به آن

▪ حوزه: اجتماعی فرهنگی

با مراجعه به سایت مرکز آمار ایران، متغیرهای جمعیتی سرشماری های مربوط به شهر انتخاب شده را استخراج کنید و در قالب یک جدول ارائه دهید.

متغیرها: کل جمعیت شهر - کل جمعیت زنان - کل جمعیت مردان - باسواد و بی سواد - تعداد خانوار - تعداد

شاغلین

(۱) هرم سنی و هرم جنسی جمعیت شهر را ترسیم کنید. (سال ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵)

(۲) میانگین بعد خانوار (۱۳۷۵ و ۱۳۸۷) را تعیین کرده و نموداری را جهت مقایسه ترسیم کنید.

(۳) نرخ رشد جمعیت شهر را در بازه زمانی ۱۳۷۵-۱۳۸۵ محاسبه کنید.

(۴) جمعیت شهر را در سال ۱۳۹۵ برآورد کنید.

(۵) آمارهای حیاتی این شهر (ازدواج - طلاق - زادوولد - مرگ و میر) را از طریق سایت اداره ثبت احوال در ۶ ماه

گذشته (یا در هر بازه دیگر) استخراج کنید.

(۶) تراکم جمعیتی شهر را به دست آورید.

کاربرک شماره ۹:

- هدف: آشنایی با نمونه گیری
- حوزه: اجتماعی فرهنگی

۱) یک پرسشنامه جهت نمونه گیری وضعیت اجتماعی - فرهنگی محله تهیه کنید

میزان تعلق خاطر ساکنان از محله - میزان مشارکت آن ها - مشکلات اصلی محله - اعتقادات مذهبی -
وجه تسمیه اماکن مهم محله - معضلات اجتماعی در سطح محله (اعتیاد، فقر، دزدی، فحشا، اختلافات قومی
و....)

۵) سؤالات پرسشنامه باید به گونه ای طراحی شوند که پرسش شونده تا حد ممکن حقایق را بازگو نماید.

کاربرگ شماره ۱۰:

▪ هدف: شناخت نقش و ارتباطات اقتصادی شهر

▪ حوزه: اقتصادی

- (۱) نقش اقتصادی شهر انتخاب شده را با استفاده از روش های علمی تعیین کنید.
- (۲) تعداد چهار متغیر از متغیرهای اقتصادی زیر را برای شهر انتخاب شده استخراج کنید:
 - بررسی تعداد کارگاه ها و فعالیت های مختلف اقتصادی
 - بررسی نرخ بیکاری
 - بررسی درآمدها و هزینه های خانوار
 - بررسی تعداد مشاغل
 - کالاها یا میزان صادرات و واردات شهر
 - صنایع عمده شهر؟
 - نقش شبکه حمل و نقل در شکوفایی اقتصاد شهر
 - تهیه گزارشی از وضعیت گمرک شهر

کاربرک شماره ۱۱:

▪ هدف: شناخت شاخص های اقتصادی محله

▪ حوزه: اقتصادی

- (۱) با پرسش از بنگاه های مسکن و یا مردم قیمت زمین، مسکن و کاربری های تجاری را در بر و اراضی داخل محله به دست آورده و به صورت خطوط تراز روی نقشه نمایش دهید.
- (۲) انواع مشاغل محله را روی نقشه مشخص کنید.
- (۳) نقشه ای از مالکیت اراضی محله تهیه کنید.
- (۴) گزارشی از اجاره بهای مسکن و سرففلی ارائه دهید.

کاربرگ شماره ۱۲:

▪ هدف: شناخت عوامل مؤثر بر پیدایش شهر و مراحل گسترش آن

▪ حوزه: تاریخی

- (۱) مکان پیدایش و هسته اولیه شهر را بر روی نقشه مشخص کنید.
- (۲) تاریخچه و وجه تسمیه شهر انتخابی خود را با بهره گیری از منابع کتابخانه ای و اینترنتی در قالب گزارش ارائه نمایید.
- (۳) مراحل گسترش تاریخی شهر را بر روی نقشه به کمک شماره گذاری مشخص نموده و طی گزارشی سیر ادواری و جهات گسترش شهر را توضیح دهید.
- (۴) عواملی را که در گسترش یا اضمحلال و رکود شهر دخالت داشته اند (مانند سیل، جنگ، مرکزیت سیاسی، زلزله، عوامل اقتصادی و...) با استفاده از منابع اینترنتی و کتابخانه ای در قالب گزارش ارائه نمایید.
- (۵) گزارشی از عواملی مؤثر در پیدایش شهر تهیه کنید.

کاربرک شماره ۱۳:

▪ هدف: شناخت عناصر تاریخی ارزشمند محله

▪ حوزه: تاریخی

- (۱) زمان پیدایش محله را با پرسش از تعدادی از اهالی محل مشخص کنید.
- (۲) وجه تسمیه (سابق - فعلی) محله را با استفاده از کتب مرتبط و پرسش از ساکنین طی گزارشی ارائه نمایید.
- (۳) موقعیت بافت ها، معابر و بناهای با ارزش تاریخی را به صورت شماتیک (نمادگذاری) روی نقشه مشخص کرده و شناسنامه ای از هر یک بدون وارد شدن به جزییات طی گزارشی ارائه گردد.

کاربرگ شماره ۱۴:

- هدف: شناخت رفت و آمد و شبکه ارتباطی شهر
- حوزه: حمل و نقل

۱) موقعیت شهر انتخاب شده را در منطقه بر روی نقشه نشان دهید و به صورت شماتیک ارتباط شهر را با سکونتگاه های مهم اطراف مشخص نمایید.

کاربرگ شماره ۱۵:

▪ هدف: آمارگیری ترافیک و شناخت عناصر ارتباطی در سطح محله

▪ حوزه: حمل و نقل

- ۱) با استفاده از جدول آمارگیری ترافیک که به پیوست می باشد حجم رفت و آمد را در چهار معبر محله (به تفکیک اصلی - فرعی - جمع و پخش کننده) در ساعات معینی به دست آورید و نتایج را بر روی نقشه پیاده کنید.
- ۲) هر یک از اعضای گروه پروفیلی (برشی) از چند معبر محله به انتخاب خود تهیه کرده و میزان محصوریت را علاوه بر تهیه عکس طی گزارشی بیان نمایید.
- ۳) در صورتی که معابر انتخابی دارای عملکرد جاذب جمعیت هستند (تجاری، اداری، ...) بر روی نقشه مشخص کنید و بررسی نمایید پارکینگ های حاشیه ای یا عمومی پاسخگوی نیاز استفاده کنندگان از فضای خیابان هستند؟ موقعیت پارکینگ های عمومی و ظرفیت آن ها را بر روی نقشه نشان دهید.
- ۴) مقطع عرضی چهار معبر انتخابی خود را ترسیم نمایید و جزئیات آن (کف پوش، عرض لاینهای سواره و کیفیت پیاده روها) را بررسی نمایید.
- ۵) بر روی نقشه ورودی محله و راه های اصلی، فرعی و جمع و پخش کننده و معبر پیاده را به کمک نماد و رنگ مشخص کنید.
- ۶) تعدادی از تقاطع های محله را از نظر فنی، رفت و آمدی و تعداد تصادفات به صورت نقشه و گزارش ارایه دهید.
- ۷) نوع و موقعیت کاربری هایی را که مولد و یا جاذب سفر هستند بر روی نقشه مشخص کنید. در صورت امکان عکسبرداری نمایید.

جدول آمارگیری ترافیک

نام ایستگاه:

جهت رفت:

تاریخ:

کامیونت		کامیون		تریلی		مینی بوس	اتوبوس	رفت	
								برگشت	
سایر	وانت	چهارپا	تیلر	تراکتور	دوچرخه	موتورسیکلت	اتومبیل سواری		رفت
							شخصی	تاکسی و کرایه	
									برگشت

جهت برگشت:

کاربرگ شماره ۱۶:

- هدف: برداشت و تحلیل کمی و کیفی پراکنش مبلمان های شهری
- حوزه: کالبدی (خدمات شهری)

۱. کلیه مبلمان های شهری سطح محله را با استفاده از گیرنده دستی GPS و یا سیستم ناوبری روی گوشی تلفن همراه خود برداشت کنید.
۲. مبلمان و اثاثیه شهری شامل عناصری چون: نیمکت، صندوق پست، کیوسک تلفن، سطل زباله، تابلوهای تبلیغاتی، چراغ های روشنایی پیاده راه، صندوق کمیته امداد، وسایل ورزشی و ... می باشد.
۳. برای هر یک از مبلمان ها فیلدهای زیر را برداشت نمایید. برای برخی آیتم ها جهت سهولت می توانید کد بزنید.

شماره	نوع مبلمان	X	Y	Vandalism	کیفیت استقرار
کد شماره	کد بزنید ترجیحاً	ترجیحاً در مختصات UTM	ترجیحاً در مختصات UTM	سالم کد ۲ بینابین کد ۱ خراب کد ۰	مناسب ۲ نیمه مناسب ۱ نامناسب ۰

۴. نقشه مبلمان شهری محله خود را با نمادهای مناسب ترسیم کنید.
۵. وضعیت مبلمان شهری به لحاظ کمی و کیفی در سطح محله تحلیل کنید.

کاربرگ شماره ۱۶:

- **هدف:** آشنایی با انواع طرح های شهری (طرح های جامع، تفصیلی، هادی شهری، CDS، راهبردی، طرح های یکساله شهرداری) و آشنایی با فرایند، شرح خدمات و مفاهیم پایه آنها.
- **حوزه:** کلیه حوزه ها

- ۱- یک نمونه از هر یک از طرح های فوق مربوط به یک شهر معین را تهیه نمایید.
- ۲- شرح خدمات هر یک از این طرح ها را بررسی نمایید
- ۳- ساختار فرایند هر طرح را بیان نمایید.
- ۴- شیوه های تحلیل داده های گردآوری شده در این طرح ها نظیر استفاده از ماتریس SWOT و... را استخراج و تدوین نمایید.
- ۵- مفاهیم پایه شامل چشم انداز (Vision)، طرح عملیاتی (Action Plan)، مساله یابی، راهبرد، راهکار و... را استخراج و تعاریف آنها را از متون علمی معتبر تهیه و تدوین نمایید.